

KONFERENCE O VZTAZÍCH VÝCHOD—ZÁPAD

Politická společnost Svobodné univerzity Amsterdam uspořádala ve dnech 15. až 17. ledna 1969 konferenci, která se za předpokládané účasti delegátů z východní i západní Evropy měla zabývat stavem a perspektivami politických, hospodářských a kulturních vztahů Východ-Západ. Ze západní Evropy se konference zúčastnilo několik významnějších osobností, jako prof. J. Tinbergen (univerzita Rotterdam), prof. Nove (univerzita Glasgow), prof. Lukaszewski (College of Europe, Bruggy), prof. Hassner (Fondation Nationale des Sciences Politiques, Paříž), A. Fontaine (redaktor Le Monde, Paříž) atd.

Také z východní Evropy byla pozvána řada politologů a ekonomů. Bohužel jedinými východoevropskými účastníky konference byli Čechoslováci a Jugoslávci. Z NDR, Polska, Maďarska a SSSR nikdo nepřijel. Naši delegaci tvořili prof. Hromádka, dr. Šnejdárka, doc. Bernášek a další.

Podkladem pro jednání konference byla publikace Ústavu pro výzkum míru v Oslo *Analysis and Recommendations for the Political Committee of Consultative Assembly of the Council of Europe*, jejímž autorem je prof. Galtung, dále úvodní referát prof. Tinbergena a do jisté míry veřejné přednášky prof. Nova, dr. Šnejdárka a A. Fontaina.

J. Galtung vychází ve své práci z teoretické analýzy mírové spolupráce, která se má vyznačovat těmito znaky:

1. Spolupráce musí být symetrická, tj.
 - a) strany musí spoluprací získávat přibližně stejné výhody, b) strany mají být na spolupráci přibližně stejně závislé, c) vklady stran do spolupráce mají být zhruba stejné, d) strany se mají stejně podílet na rozhodování týkajícím se spolupráce a e) výsledkem spolupráce by měla být stejná změna obou stran.
2. Strany mají mít relativně podobnou strukturu nebo alespoň ne příliš odlišnou.
3. Spolupráce musí být pro účastníky funkční (musí ze spolupráce získávat více, než do ní vkládají).
4. Spolupráce má vést k tvorbě nadstátních institucí.

5. Spolupráce by měla být maximálně různorodá.

V další části práce srovnává autor Východ se Západem v politické, ekonomické a institucionální rovině. V Evropě i ve světě lze zjistit jak prvky symetrie, tak asymetrie. Symetrii mezi oběma oblastmi zakládá zejména fakt, že v čele obou stojí supervelmoc, zatímco ostatní příslušníci patří do kategorie středních a menších států.

Evropský i celosvětový systém se však vyznačuje převážně asymetriemi, z nichž autor považuje za rozhodující tyto:

1. USA jsou neevropskou zemí, což vytváří silná pouta západoevropských zemí vně Evropy.
2. Západní alianci tvoří více států než alianci východní.
3. Západ více ovlivňuje Východ než obráceně.

Také srovnání vojenských bloků odhaluje jak symetrie, tak asymetrie. Za symetrii je považován fakt, že oba bloky jsou velmi heterogenní. To však implikuje i asymetrie: relativní převaha SSSR ve Varšavské smlouvě je větší než převaha USA v NATO. Na druhé straně jsou USA ekonomicky nejvyspělejší zemí Západu, zatímco na Východě jsou to menší země.

Pokud jde o srovnání Východu se Západem po stránce institucionální, i zde převažují asymetrie ve prospěch Západu. Kapitalistické státy jsou intenzivněji zapojeny do celosvětových i regionálních mezinárodních organizací. Také ekonomická integrační seskupení Západu se jeví jako efektivnější než obdobná organizace na Východě.

Z dlouhodobého hlediska se vztahy Východ-Západ budou vyznačovat těmito rysy:

1. Mírová koexistence mezi evropskými národy se stále se zmenšujícími rozdíly v politických a ekonomických systémech.
2. Rostoucí vzájemné pronikání a propojení obou soustav.
3. Stále těsnější, komplexnější a početnější vztahy bilaterální a multilaterální spolupráce.
4. Pokračující deideologizaci — v tom smyslu, že stále více lidí jedné sou-

stavy se bude ztotožňovat s názory lidí žijících v druhé soustavě.

5. Relativně volný pohyb osob, zboží, kapitálu a služeb přes hranice soustav.
6. Všeobecné zmenšování významu hranic.
7. Federativní nebo konfederativní řešení případných konfliktů [například německý problém].

Vlastní jednání konference spočívalo v diskusi ve třech sekcích: politické, ekonomické a kulturní.

V politické sekci měl úvodní slovo Pierre Hassner, který se zabýval systémem evropské bezpečnosti. Z vojenského hlediska funguje podle něho tento systém uspokojivě, důkazem čehož je skutečnost, že v Evropě nedošlo v posledním čtvrtstoletí k válce. To znamená, že přítomnost obou supervelmocí v Evropě s jejich rovnováhou vojenských sil je potřebná.

Za paradoxní aspekt systému evropské bezpečnosti považuje prof. Hassner nutnost řešení politických problémů bez narušení vojenské rovnováhy čili problém vztahu flexibility a bezpečnosti. Jinými slovy: Jaký je vztah mezi vojenskými aspekty rovnováhy a přáním politické nezávislosti různých zemí a univerzálními trendy danými sociálními problémy, hospodářským růstem atd.; jaké jsou vzájemné interakce těchto různých problémů? Tak vyvstává základní otázka: Jak se může Evropa více osamostatnit a neporušit vztahy k supervelmocem a rovnováhu sil ve světě? Z hlediska celosvětového systému bezpečnosti je dnes hlavním problémem definice pravidel diplomatické hry a vymezení sfér vlivu (mají být vymezovány pomocí zbraní?).

V diskusi se politická sekce shodla na tom, že kromě symetrického přístupu k otázce evropské bezpečnosti je třeba rozpracovat také nesymetrický přístup, protože rozdělená Evropa se vyznačuje značnými asymetriemi. Účast supervelmocí v evropských záležitostech byla všeobecně považována za nutnou, ale zároveň se projevila nespokojenost s protektorstvím USA nad západní Evropou. Byl vysloven požadavek, aby státy západní Evropy samy mohly rozhodovat o tom, zda a do jaké míry se USA budou v evropských záležitostech angažovat. Tento požadavek má jistě co říci i ve vztahu k poměrům ve východní Evropě.

Prvním problémem, který vyvstal v diskusi ekonomické sekce, byl vztah politiky a ekonomiky ve vzájemných stycích obou soustav. Bylo dosaženo dohody o tom, že tyto dvě sféry se vzájemně ovlivňují, ale nikoliv o tom, která z nich je pro vývoj těchto styků určující. Nakonec byl tento problém uzavřen tím, že ekonomické sblížení může vést k pozitivním výsledkům i v politice, ale ta dosud hraje ve vzájemných vztazích negativní roli.

V souvislosti s přechodem EHS k vyšším integračním stadiím začíná být aktuální otázka společné hospodářské politiky tohoto seskupení vůči třetím zemím. Je zřejmé, že tento vývoj nelze považovat za diskriminační, pokud společná politika bude vůči všem třetím zemím shodná. Přesto však podle mínění členů ekonomické sekce ovlivní obchod Východ-Západ negativně. Socialistické země zatím z různých důvodů preferují bilaterální vztahy vůči západoevropským zemím a EHS jako reprezentanta šesti integrovaných zemí neuznávají. V blízké budoucnosti však nebude možné s těmito zeměmi jednat na bilaterální bázi, což bude mít pro socialistické země nepříznivé důsledky, pokud budou nadále ignorovat orgány EHS. Pak bude také záhodno posoudit možnosti společného postupu zemí RVHP.

Integrační opatření v západní i východní Evropě byla tedy z hlediska dynamiky vzájemného obchodu obou oblastí označena za limitující faktor, přesto však je jeho objem stále pod úrovní optima vymezeného těmito opatřeními. Snahou Východu i Západu by mělo být dosažení tohoto optima. To předpokládá především odstranění různých umělých omezení, postavení vzájemného obchodu na rozumnou úroveň bázi atd. V tomto směru mohou významnou roli sehrát mezinárodní organizace, na jejichž půdě lze vyřešit řadu sporných otázek.

Stanovisko čs. účastníků vycházelo z více méně pragmatického pojetí obchodu ČSSR se Západem. Toto pojetí předpokládá využití především těch organizací, které jsou schopny přijímat konkrétní opatření směřující k rozvoji vzájemného obchodu. Z tohoto hlediska se jako nejnadhodnější jeví GATT, avšak za předpokladu, že budou vytvořeny podmínky pro plnoprávné členství socialistických států. V souvislosti

s proponovaným otevřením československé ekonomiky vlivu světového trhu je třeba také uvažovat o směnitelnosti měny, přičemž by kladnou roli mohlo sehrát členství v MMF. Universální organizace, jako například EHK, by se měly nadále věnovat vypracovávání projektů, jejichž realizace je v zájmu většího počtu evropských zemí, zejména ve sféře infrastruktury.

V kulturní sekci byly předmětem diskuse tyto problémy: kulturní výměny mezi Východem a Západem, studentské nepokoje ve Francii a Polsku, úloha univerzity ve společnosti, generační konflikt.

Kulturní sekce konstatovala, že vliv vysokých škol na veřejné záležitosti jak na Východě, tak na Západě roste. V západním světě jsou vysokoškolští pracovníci svými vládami stále více povolováni jako poradci v záležitostech týkajících se vztahů Východ-Západ. Na Východě se stává

pro vlády stále obtížnějším ignorovat odlišné názory vyjádřené akademickými pracovníky. Tento rostoucí význam akademické obce na Východě i na Západě by mohl významnou měrou přispět ke vzájemnému sblížení.

Kulturní sekce se shodla také na tom, že vzájemné pronikání kulturních sfér Východu a Západu již přineslo některé významné výsledky, jako rehabilitaci některých vědních oborů na Východě a rostoucí zájem o marxistické myšlení na Západě.

Nebylo možné očekávat, že konference vyřeší všechny nastolené problémy. Byla však užitečná tím, že na jejich naléhavost upozornila a že se snažila umožnit dialog mezi politology, ekonomy a kulturními pracovníky Východu a Západu. Z tohoto hlediska svůj účel splnila.

Pavel Strnad

MEZINÁRODNÍ „KULATÝ STŮL“ O NEKLIDNÝCH STUDENTECH

Studentské hnutí v současném světě — zvláště v té jeho části, kterou jsme si zvykli označovat jako industriální společnost — je bezpochyby jednou z dominant sociální a politické situace, které již po několik let přitahují pozornost veřejnosti. Toto hnutí však není jen jedním ze zdrojů zajímavých novinářských zpráv a reportáží a vděčným tématem nejrůznějších úvah. Je to zároveň vážný sociální a politický problém, ať již o něm uvažujeme z hlediska společnosti, které takové hnutí „sužuje“, nebo z hlediska vysokých škol (univerzit), jejichž struktury se pod náporem studentských hnutí rozpadají, či z hlediska revoltujících studentů, jimž účast v těchto hnutích znesnadňuje, ne-li znemožňuje adaptaci v industriální společnosti.

Je zcela přirozené, že v souvislosti s autoritou, které se těší sociologie v některých západních zemích (USA, NSR, Francie), existuje dnes mimo jiné i snaha získat odpovědi na otázky, které studentské hnutí klade, i od sociologů. To bylo jedním z důvodů, pro které *International Social Science Council* svolal (ve spolupráci s *Centre Européen de Coordination de Recherche et de Documentation en Sciences Sociales*) „kulatý stůl“ věnovaný

problematice studentských hnutí ve světě.

Jednání se konalo ve dnech 6., 7. a 8. prosince 1968 v Paříži. Pěčí pana C. Hellera (tajemník ISSC) se sešlo téměř 40 sociologů ze 14 zemí, převážně evropských (bylo ovšem zastoupeno i Japonsko, Kanada a pochopitelně početně USA), nepočítaje asi dvě desítky pozorovatelů jednak z organizací spolupracujících různým způsobem s Unescem, jednak z některých výzkumných pracovišť v Paříži. Početná účast sociologů z USA, NSR, Anglie a Francie nebyla, jak již je asi pravidlem, vyvážena účastí ze socialistických zemí. (Z Polska přijel prof. J. Szcepanští, z ČSSR byl přítomen autor této informace.) Pokud bereme v úvahu země, v kterých studentské hnutí bylo nebo je jednou z dominant současných sociálních situací, je možno toto shromáždění pokládat téměř za reprezentativní.

Cílem jednání, které bylo první v řadě akcí spojených společným tématem — *Situace mládeže v současné společnosti* („Satisfaction and Dissatisfaction of Youth in Contemporary Society“, „La situation de la jeunesse dans la société contemporaine“), bylo nejen projednání současného stavu výzkumu studentských hnutí, případně organizací, jejichž existence